

3. Андреевский И. Е. Полицейское право: Т.1 (Введение и Ч.1, полиция безопасности 2-изд., испр. и доп.) / И. Е. Андреевский. – СПб. : Тип. В.В. Тротц, 1874. – С. 1.
4. Антологія української юридичної думки. В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова Гриценко І.С. Становлення і розвиток наукових поглядів на основні інститути) та ін. Том 5: Поліцейське та адміністративне право / Упорядники: Ю.І. Римаренко, В.Б. Авер'янов, І.Б. Усенко; відп. ред. Ю.І. Римаренко, В.Б. Авер'янов. – К.: Видавничий Дім «Юридична книга», 2003. – С. 96, 390.
5. Белявский Н. Н. Полицейское право (Административное право) / Н. Н. Белявский. – Изд. 2-е. – Юрьев: Тип. К. Маттисена, 1910. – С. 8.
6. Евтихийев А.Ф. Основы советского административного права / А. Ф. Евтихийев. – Х., 1925. – С. 81.
7. Там само. – С. 84-85.
8. Там само. – С. 112.
9. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки // Збірник законів і розпоряджень Робітничо-селянського Уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки. – 1937. – № 30. – Ст. 121.
10. Студеникин С.С. Советское административное право / С. С. Студеникин. – М.: Госюриздат, 1945. – С. 134-140.
11. Советское административное право: учебник / под ред. С. С. Студеникина. – М.: Госюриздат, 1958. – С. 19.
12. Советское административное право: учебник / под ред. В. И. Поповой, М. С. Студеникиной. – М. : Юрид. лит., 1982. – С. 217.
13. Бевзенко В. Поняття та ознаки державного регулювання // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 11. – С. 106-110.

УДК 354.31:35.072.6

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Слинько Д. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного
та міжнародного права
факультету підготовки фахівців
для підрозділів боротьби з кіберзлочинністю
та торгівлею людьми
Харківського національного
університету внутрішніх справ

Анотація: Стаття присвячена дослідженню контролю та контрольного процесу, вивченню підходів до розгляду даних категорій та їх сутності, що склалися в юридичній науці. На підставі теоретичного аналізу юридичної літератури визначені особливості прояву контрольного процесу в діяльності органів внутрішніх справ, визначені його основні риси, досліджено прояви зовнішнього та внутрішнього відомчого контролю в цих органах.

Ключові слова: юридичний процес, соціальний процес, контроль, відомчий контроль, контрольний процес, правова форма діяльності, юридична діяльність, органи внутрішніх справ, об'єкт контролю, суб'єкт контролю.

Аннотация: Статья посвящена исследованию контроля и контрольного процесса, изучению подходов к рассмотрению данных категорий и их сущности, сложившихся в юридической науке. На основании теоретического анализа юридической литературы определены особенности проявления контрольного процесса в деятельности органов внутренних дел, его основные черты, исследованы проявления внешнего и внутреннего ведомственного контроля в этих органах.

Ключевые слова: юридический процесс, социальный процесс, контроль, ведомственный контроль, контрольный процесс, правовая форма деятельности, юридическая деятельность, органы внутренних дел, учет, объект контроля, субъект контроля.

Annotation: The article is devoted to monitoring and controlling the process, the study of approaches to address these categories and their spirit prevailing in legal science. Based on the theoretical analysis of the legal literature certain features displays the audit process in the internal affairs bodies, its main features were studied manifestations of external and internal departmental control in these organs.

Key words: legal process, a social process, control, authority control, process control, the legal form of activity, legal capacity, internal affairs agencies, accounting, control object, the subject of control.

Юридичний процес є збираним науковим поняттям, різновидом соціального процесу, що представляє собою форму перетворення юридичних ідеальних моделей, закріплених у національному законодавстві і в міжнародних актах, у реальну систему правовідносин, спрямовану на досягнення юридичної мети [1, с. 23].

Таким чином, юридичний процес можна визначити як систему взаємопов'язаних правових форм діяльності уповноважених державних органів, посадових осіб, а також визначених нормами права інших суб'єктів, що знаходить свій вираз у здійсненні операцій для вирішення юридичних справ, що

обумовлюють відповідні юридичні наслідки і регулюються процесуальними нормами [2, с. 225]. При цьому у відповідності з процедурно-процесуальними нормами відбувається застосування норм процесуального права, вирішення індивідуально-конкретних справ і фіксація результатів їх розгляду у правових документах.

Багатоплановий розгляд процесуальної діяльності органів внутрішніх справ передбачає широке використання понятійного апарату не тільки теорії держави та права, а також категорій і понять ряду галузевих юридичних наук. Тільки за цієї умови можливо достатньо повно з'ясувати механізми та закономірності взаємозв'язків та взаємодії правових,

організаційних, інформаційних та інших сторін цієї діяльності.

Традиційно за предметними ознаками в діяльності органів внутрішніх справ можна виділити такі види юридичного процесу: кримінальний та адміністративний. При цьому, вищезазначені види юридичного процесу розуміються виключно в юрисдикційному значенні. Під юрисдикцією вбачають установлену законом (чи іншим нормативним актом) сукупність правових повноважень відповідних державних органів вирішувати правові спори, у тому числі вирішувати справи про правопорушення, тобто оцінювати дії особи чи іншого об'єкта права з точки зору їх правомірності, застосовувати юридичні санкції до правопорушників [3, с. 16].

За функціональними ознаками в діяльності органів внутрішніх справ можна виділити такі види юридичного процесу як установчий, правотворчий, правозастосувальний та контрольний.

Відокремлюючись із загального процесу життєдіяльності людства, у зв'язку з потребами суспільного розвитку, контрольний процес, відповідно до розширення виробництва й ускладнення соціальних відносин, відіграє значну роль у його житті, активно впливає на всі процеси, які мають місце в системі управління суспільством.

У самому найзагальнішому значенні поняття «контроль» означає спостереження, нагляд за будь-чим, з метою перевірки відповідності тих або інших дій у галузі виробництва, державного управління або поведінки громадян [4]. Під контролем прийнято також розуміти перевірку виконання прийнятих рішень чи обов'язків, покладених державою і суспільством на підприємства, установи, організації, посадових осіб і громадян, дотримання правових і соціальних норм, ліквідацію відхилень від заданих програм діяльності і нормативних вимог [5, с. 44].

У наукових дослідженнях контрольний процес визначається також як засіб забезпечення законності і дисципліни в державному управлінні, функція управління, його метод, як елемент владних відносин або специфічний різновид юридичного процесу чи правова форма діяльності державних органів [6, с. 94; 7, с. 74; 8, с. 35-41]. Крім того, досить поширеним є «інституційне» (фахове) розуміння контролю, визначення його в ролі останньої фази, стадії управлінського процесу [9, с. 12].

З теоретичного боку сутність контрольного процесу, полягає у спостереженні за відповідністю діяльності підконтрольного суб'єкта тим розпорядженням, які він одержав від управлінської ланки - органу чи посадової особи [10, с. 102-105; 11, с. 16]. У процесі такого спостереження відбувається аналіз фактичного стану справ, порівняння його з поставленими цілями, оцінка підконтрольної діяльності і визначення шляхів усунення розкритих недоліків.

За завданнями і цільовим призначенням контрольний процес покликаний вирішувати широке коло питань: встановити фактичне виконання заданого управлінського рішення в організаційній, виконавчо-розпорядничій діяльності підконтрольного об'єкта; надати правильну (об'єктивну) суспільно-політичну і юридичну оцінку;

прийняти ефективне рішення щодо вдосконалення діяльності підконтрольного об'єкта, а у випадку виявлення неправомірної поведінки – привести до дії відповідні правоохоронні засоби, прийняти профілактичні заходи з метою попередження в майбутньому визначених порушень; домагатися оперативного і найбільш повного та якісного виконання прийнятого рішення.

До специфічних ознак контрольного процесу, які відрізняють його від інших видів юридичного процесу, доцільно віднести і його спонукальні обставини. Ними є: – об'єктивна потреба у створенні найбільш сприятливих умов для реалізації нормативно-правових розпоряджень у поведінці, діяльності суб'єктів суспільних відносин; – забезпечення ефективності правового регулювання; відновлення стану законності і правопорядку у випадках його порушень. Контрольний процес характеризується також різноманіттям суб'єктів, обсягом і змістом одержуваних матеріально-правових результатів.

Для обґрунтування контрольного процесу як самостійної, специфічної правової форми діяльності державних органів, визначення його юридичної природи, місця в структурі традиційного юридичного процесу в змісті контрольної діяльності відокремлюються ознаки, характерні для правової форми взагалі. Такі ознаки полягають у тому, що ця діяльність безпосередньо пов'язана із: – вчиненням операцій із нормами права; – здійсненням тільки уповноваженими на те суб'єктами; – розглядом конкретних юридичних справ, результати яких завжди закріплюються в офіційних документах; – потребою в процедурно-процесуальній регламентації; використанням різноманітних правил і прийомів юридичної техніки [12, с. 82].

Суб'єктами контрольного процесу, в якому ОВС виступають у ролі об'єкта, є: Кабінет Міністрів України, Міністр внутрішніх справ України і в межах своєї компетенції – органи місцевого самоврядування, які, здійснюючи контроль за діяльністю органів внутрішніх справ, не втручаються в її оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну та адміністративну діяльність [13-14].

Особливе місце серед суб'єктів контрольного процесу займають штаб МВС України, штаби УМВС в областях. Головний напрям їх роботи – контроль та перевірка виконання органами внутрішніх справ завдань, які виходять з указів Президента України, постанов уряду, інших нормативних актів, додержання законності в цілому; комплексна перевірка оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ та їх начальників щодо керівництва діяльністю інспекторами міліції; розробка проектів планів роботи та спільних з іншими державними органами та суспільними організаціями заходів по укріпленню правопорядку; контроль за виконанням планів; підготовка інформаційних документів; узагальнення досвіду управлінської діяльності тощо.

З метою вирішення завдань, що стоять перед органами внутрішніх справ, необхідно чітко розмежовувати суб'єктів контрольного процесу, їх взаємовідносин, визначення видів контрольного процесу, порядок організації і здійснення, виконання

розпоряджень контролюючих служб, відповідальність у випадку їх невиконання тощо.

Слід зазначити, що в системі ОВС мають місце як внутрішньовідомчий, так і зовнішній контрольний процес у поділлі його на різновиди.

Аналіз практики відомчого контрольного процесу, що здійснюється відповідними підрозділами ОВС, дозволяє виділити такі його основні підвиди: попереджувальний (превентивний) контроль; поточний контроль; наступний контроль [15, с. 12-15].

Попереджувальний контроль здійснюється у процесі підготовки рішень з метою попередження можливих негативних наслідків (планів роботи органів внутрішніх справ і його служб, окремих рішень із питань оперативно-службової діяльності, наказів, розпоряджень і вказівок з питань контрольного процесу й удосконалювання стилю роботи), а також виявлення умов, що перешкоджають виконанню.

Поточний відомчий контроль здійснюється у процесі організації виконання і реалізації організаційного рішення. Він складається з дослідження фактичних результатів, отриманих у процесі виконання розпоряджень суб'єкта контрольного процесу, дозволяє вносити необхідне коригування в рішення, не порушуючи при цьому режиму роботи, усунувати недоліки в ході здійснення практичної діяльності служб і підрозділів, а також конкретних виконавців.

Наступний відомчий контроль здійснюється після закінчення виконання рішень і виражається в перевірці результатів виконання намічених заходів, виявленні кола проблем, які виникають при виконанні поставлених завдань з метою усунення можливих перешкод для їх виконання в майбутньому.

Цільова спрямованість відомчого контролю полягає в тому, що в ході його проведення виявляються результати впливу суб'єкта на об'єкт, допущені відхилення від вимог організаційних рішень, від прийнятих принципів організації і регулювання, їх причини.

Об'єктами контролю керівника є робота підлеглих йому органів внутрішніх справ, галузевих служб, та підрозділів, окремих співробітників. При цьому органи внутрішніх справ як об'єкти контролю диференціюються в залежності від їх місця у загальній системі управління. Так, для МВС України об'єктами контролю є УМВС обласних центрів та Автономної Республіки Крим; для обласних УМВС – міські та районні органи внутрішніх справ.

Таким чином, контроль, як функція управління і вид юридичного процесу, як напрям організаторської роботи являє собою систему спостереження та перевірки відповідності процесу функціонування об'єкту прийнятим управлінським рішенням – нормам закону, наказам, правилам, планам, стандартам. Він дозволяє виявити результати впливу суб'єкту на об'єкт, допущені відхилення від вимог управлінських рішень, прийнятих принципів організації та регулювання діяльності органів внутрішніх справ.

Значення контролю в органах внутрішніх справ визначається тим, що діяльність ОВС торкається інтересів багатьох людей та здійснюється при

постійному спілкуванні з населенням. Тому надані органам внутрішніх справ владні повноваження повинні використовуватися співробітниками у межах закону.

З контролем тісно пов'язаний облік результатів діяльності виконавців, під яким розуміються одержання, обробка, аналіз і систематизація відомостей про результати функціонування і реалізацію виконавцями одержаних завдань.

Головним напрямом обліку є визначення сил та засобів у боротьбі зі злочинністю, реєстрація даних про функціонування органів внутрішніх справ, фіксація результатів діяльності за той чи інший період.

Контроль, базуючись на обліку, не зводиться тільки до нього. Облік надає контролюючому суб'єкту головним чином кількісні показники діяльності системи. Контроль же передбачає одержання не тільки кількісної, але й якісної інформації. Організація та здійснення в органах внутрішніх справ контролю служать рішення цілого ряду взаємопов'язаних задач. Одна з головних – забезпечення неухильного виконання законів та нормативних актів, регламентуючих діяльність органів внутрішніх справ.

Підводячи підсумок викладеному, слід відзначити, що кожен з видів юридичного процесу, має як схожі, так і специфічні ознаки. Головною ознакою, яка поєднує види юридичного процесу – це чітка регламентація їх у законах та інших нормативно-правових актах.

Треба відмітити, що на теперішній час жоден з видів юридичного процесу, в тому числі і контрольний, не має потрібної регламентації. У процесуальних законах окремі положення врегульовані частково, недостатньо, тобто тут можна говорити про наявність «прогалин» у законодавстві.

Контроль, як специфічна форма діяльності має складну структуру і знаходить вияв у різних аспектах, що і обумовлює різні характеристики його поняття [16, с. 18], а тому його дослідження буде повним тільки за умови врахування при характеристиці контролю усіх аспектів, пам'ятаючи при цьому, що межі контролю, його зміст, цілі та принципи залежать від сутності суспільства, в якому такий контроль здійснюється [17, с. 3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Скакун О.Ф. Юридическая деонтология: Учебник. Издание 2-е, с изменениями и дополнениями. – Харьков: Эспада, 2006. – 384 с.
2. Загальна теорія держави і права / За ред. Проф. В.В. Копейчикова. – К: Юрінком, 1997. – 320с.
3. Юридический энциклопедический словарь. – М.: Сов. энцикл., 1984 – 415 с.
4. Энциклопедический словарь / Под общ. ред. В.Е. Крутских. – 2-е изд. – М.: ИНФРА, 1999. – 368с.
5. Цветков В.В. Реформирования государственного управления в Украине: проблемы и перспективы. – К., 1998. – 79 с.
6. Карташов В.Н. Юридическая деятельность: понятие, структура, ценность. – Саратов, 1989. – 218 с.
7. Цветков В.В., Сиренко В.Ф., Орзих М.Ф. Демократизация аппарата управления. – К., 1990. – 238 с.
8. Юсупов А. Правоприменительная деятельность органов управления. – М.: Юрид.лит., 1979. – 185 с.

9. Андрійко О.Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: автореф. дис...доктора юр.наук: 12.00.07 / О.Ф. Андрійко; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К., 1999. – 34 с.

10. Ганчев П. Общество и контроль. – София: Партиздат, 1978. – 236 с.

11. Заец А.П. Согласованность нормативных предписаний как условие повышения эффективности правового регулирования: автореф. дис...канд.юр.наук: 12.00.01 / А.П. Заец. – К., 1985. – 18 с.

12. Теория юридического процесса / В.М. Горшенев, В.Г. Крупин, Ю.И. Мельников и др.; / Под общ. ред. В.М. Горшенева. – Х.: Вища школа, изд-во при ХГУ, 1985. – 192с.

13. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 280 / 97-ВР.

14. Про уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 20. – С. 99.

15. Ипакян А.П. Методы управленческой деятельности в органах внутренних дел: Автореф.дис...канд.юр. наук.: 12.00.07. – М., 1973. – 21с.

16. Горшенев В.М., Шахов И.Б. Контроль как правовая форма деятельности / В.М. Горшенев, И.Б. Шахов. – М.: Юрид. Лит., . – 176 с.

17. Улупова Е.Д. Контроль в системе социалистического планового управления / Е.Д. Улупова; под ред. Г.Х. Попова. – М.: Моск. Рабочий, 1986. – 87 с.

УДК 340.12:[321:316.325]

ИНСТРУМЕНТЫ ТАЙНОГО ВЛИЯНИЯ НА ПУБЛИЧНУЮ ВЛАСТЬ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ: К ПОСТАНОВКЕ ПРОБЛЕМЫ

Жук Н. А.,

кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры государственно-правовых дисциплин
юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В.Н. Каразина

Аннотация: В статье в контексте проблемы защиты права общества на информацию о деятельности органов его публичной власти озвучиваются проблемы наличия в условиях современного мира широкого круга тайных по своей сути и мотивам деятельности институций, оказывающих непосредственное влияние на политику государства во всех сферах жизнедеятельности общества в интересах узкого круга субъектов.

Ключевые слова: публичная власть, право на информацию, лоббизм, тайное влияние, иностранные агенты, некоммерческие организации, мировое правительство.

Анотация: У статті у контексті проблеми захисту права суспільства на інформацію щодо діяльності його публічної влади озвучуються проблеми наявності в умовах сучасного світу широкого кола таємних за своєю суттю та мотивам діяльності інституцій, які здійснюють безпосередній вплив на політику держави в усіх сферах життєдіяльності суспільства на догоду вузького кола суб'єктів.

Ключові слова: публічна влада, право на інформацію, лобізм, таємний вплив, іноземні агенти, некомерційні організації, світовий уряд.

Annotation: In this article in the context of protecting the public's right to information about the activities of public authorities voiced his availability problems in today ira wide range of covert in nature and motives of the institutions that have a direct impact on the policy of the state in all spheres of society in the interests of a narrow subjects of the circle.

Key words: public power, the right to information, lobbying, hidden influence, foreign agents, non-profit organizations, world government.

«Главная цель всей системы секретности – спрятать от общественности некомпетентность и коррумпированность исполнительной власти, ее просчеты, а временами – и преступления. Система секретности, кроме того, позволяет администрации решаться на рискованные авантюры» [1, с. 433], – трудно не согласиться с метким наблюдением выдающегося американского ученого А. М. Шлезингера-мл. Но общепризнанным неотъемлемым атрибутом современной демократии является защита права отдельных граждан и общества в целом на получение своевременной, достоверной и достаточной информации о действиях органов своей публичной власти. Как разрешить эту противоречивую данность бытия современного общества?

Традиционно в отечественной юриспруденции рассуждения о проблемах открытости публичной власти и ее антиподе – утаивании информации органами публичной власти – ведутся в контексте проблем взаимодействия между разными ветвями власти, одновременно якобы разделенных в соответствии с требованиями принципа разделения власти и, тем не менее, единых в силу принадлежности к одному общественно-правовому феномену – государству. Целесообразность исследования данной проблемы в такой постановке проистекает из необходимости правового обеспечения осуществления парламентом контрольных функций по отношению к органам иных родов власти – в первую очередь, исполнительной. И действительно, эффективность и результативность, а значит, и сам смысл функционирования довольно широкого спектра известных ныне мировой государственно-конституционной практике форм и